

Powroty do przeszłości. *Panny z Wilka* Jarosława Iwaszkiewicza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jarosław Iwaszkiewicz, *Panny z Wilka*, Warszawa 1984.
- Źródło: Ryszard Przybylski, *Eros i Tanatos. Proza Jarosława Iwaszkiewicza*.

Powroty do przeszłości. *Panny z Wilka* Jarosława Iwaszkiewicza

Jacek Malczewski, *Thanatos*, 1898-1899

Źródło: domena publiczna.

Doświadczenia pierwszych dziesięcioleci XX w. – I wojna światowa, zmiana układów politycznych i systemów społecznych – uświadomiły ludziom, że skończyła się w Europie piękna epoka (fr. *la belle époque*) długotrwałego pokoju i rozkwitu kultury, a wraz z nią odszedł w przeszłość świat, do którego byli przywiązani. Do czasów minionych powracała literatura – jednym z ważnych tematów podejmowanych przez twórców stała się pamięć. Przywoływaniu uroków przeszłości towarzyszyła jednak świadomość bezpowrotnej utraty tego, co minęło.

Opowiadanie Jarosława Iwaszkiewicza *Panny z Wilka* dotyczy utraconej, przedwojennej przeszłości, ukazanej w formie indywidualnego doświadczenia głównego bohatera, Wiktora Rubena. Powracając do bliskich mu, w czasach młodości, miejsc i osób, konfrontuje się z przeszłością, z obrazami, które w jego pamięci stały się wyidealizowanym czasem beztroskiego nawiązywania relacji.

- Porównasz system wartości Wiktora Rubena jako młodzieńca i dojrzałego mężczyzny.
- Objąśniesz, na czym polega mityzacja przeszłości przez pamięć.
- Ocenisz stosunek Wiktora Rubena do przeszłości.

Przeczytaj

Proza psychologiczna

Dynamiczny i wielokierunkowy rozwój psychologii w dwudziestoleciu międzywojennym zaowocował wzrostem zainteresowania problematyką psychologiczną w literaturze. Proza psychologiczna koncentrowała uwagę na świecie wewnętrznym bohaterów, ukazywała różne jego wymiary. Twórcy szukali odpowiedzi na pytania o źródła przeżyć człowieka, o przyczyny jego kompleksów i zahamowań. Rozważali wpływ rzeczywistości zewnętrznej i relacji z innymi na ludzką świadomość. Zastanawiali się, jak przeszłość, pamięć oraz wspomnienia mogą decydować o wyborach i działaniach człowieka.

Tematy dotyczące wewnętrznego życia człowieka wymagały nowych rozwiązań formalnych. Pisarze częściej niż dotychczas sięgali po subiektywną narrację pierwszoosobową, przedstawiali rzeczywistość z różnych punktów widzenia, używali mowy pozornie zależnej. Relacje przyczynowo-skutkowe między zdarzeniami oraz linearny charakter czasu fabuły ustępowały miejsca [inwersji czasowej fabuły](#) czasowej fabuły i retrospekcji. O doborze prezentowanych wydarzeń decydowały pamięć i skojarzenia bohatera.

Dworek i jego mieszkanki

Dworek w Wilku jest swoistym domem kobiet. W czasach młodości Wiktora zamieszkiwało go sześć siostr: Kazia, Julcia, Jola, Zosia, Tunia i Fela. Życie toczy się tam stałym, niezmiennym rytmem. Czas upływa leniwie na przyjemnościach, przechadzkach, rozmowach i wspólnym celebrowaniu posiłków. Niepowtarzalna atmosfera ziemiańskiego dworku oddziałuje na każdego przybysza. Poddaje się jej także Wiktor, którego przyciągają do Wilka zarówno wspomnienia przeżytych tam kiedyś emocji, jak i pragnienie powrotu do minionej młodości.

Stawisko – posiadłość Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w podwarszawskiej Podkowie Leśnej. W latach przed- i powojennych była ważnym ośrodkiem kulturalnym, miejscem spotkań artystów. W czasie II wojny światowej Iwaszkiewiczowie udzielali schronienia ukrywającym się przed prześladowaniami Żydom i działaczom podziemia antyhitlerowskiego.

Źródło: dostępny w internecie: Jolanta Dyr / commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Zmagania z czasem

Kiedy Wiktor po raz pierwszy od wielu lat ujrzał dwór w Wilku, miał wrażenie, że czas się tam zatrzymał. W przestrzeni i naturze nie było widać śladów przemijania. Krajobrazy zachowały dawną urodę, a przedmioty – niezmienny staroświecki urok. Dało to bohaterowi nadzieję, że możliwy będzie powrót do życia sprzed piętnastu lat – teraz dokona wyborów, których nie dokonał wówczas; przeżyje uczucia, którym kiedyś nie pozwolił się rozwinąć. Spotkanie z siostrami zamieszkującymi dworek w Wilku uświadamia mu jednak, że wspomnienia

Jarosław Iwaszkiewicz (1894–1980) – prozaik, poeta, eseista i tłumacz.

przeszłości i chwila terażniejsza rządzi się
odmiennymi prawami. Wiktor musi
skonfrontować terażniejszość
z przeszłością i ze wspomnieniami o niej.

Siostry są teraz dorosłymi kobietami:

Julcia, Zosia i Jola mają mężów, Kazia jest

rozwiedziona. Tunia, która była małą dziewczynką, gdy opuszczał Wilko, to teraz panna
na wydaniu, a Fela nie żyje. Mimo to Wiktor próbuje cofnąć czas, przeżyć ponownie
dawne młodzieńcze zachwyty i wzruszenia, jeszcze raz doświadczyć emocji
towarzyszących pierwszym erotycznym doznaniom. Kolejne spotkania
z mieszkankami Wilka pokazują jednak, że nie da się powtórnie przeżyć minionych
zdarzeń. Upływ czasu zmienił kobiety i samego Wiktora – są teraz innymi ludźmi.
Powrót do przeszłości okazuje się niemożliwy.

Współtwórca grupy poetyckiej Skamander.

Autor wierszy, opowiadań (np. *Panny z Wilka*,
1933), powieści (*Czerwone tarcze*, 1934 czy
Sława i chwała, 1956–1962) oraz książek
wspomnieniowych.

Źródło: domena publiczna.

Słownik

inwersja

(łac. *inversio* – odwrócenie) odwrócenie jakiegoś ustalonego porządku

retrospekcja

(łac. *retrospicere* – patrzeć wstecz) – w utworze epickim przywoływanie przez
narratora lub bohatera zdarzeń mających miejsce przed zawiązaniem akcji

kompleks

(łac. *com* – z, razem; *plicare* – zawijać) – w psychoanalizie zespół wspomnień lub
wyobrażeń o silnym nacechowaniu emocjonalnym, kształtujący samoocenę
i sposób postępowania osoby nim obciążonej

Audiobook

Polecenie 1

Na podstawie przytoczonego fragmentu i całości opowiadania zbierz i zanotuj informacje na temat życia Wiktora Rubena. Uwzględnij informacje na temat charakteru bohatera, jego młodości, pracy zawodowej.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PNtX3z41C>

Jarosław Iwaszkiewicz

Panny z Wilka

Wojna już dawno minęła. Wiktor Ruben w kieracie codziennej pracy zapomniał zupełnie o niej i zajmowały go tylko sprawy powszednie, bardzo jednak absorbujące. Tym bardziej nie myślał o czasach przed wojną, czasach ubogiej młodości, orki, uniwersytetu, któremu poświęcił tyle czasu, a którego nie mógł skończyć, gdyż z orbity normalnej wytrąciły go wypadki historyczne. No, a potem to już tak poszło, tak nim zawinęło, że ani pomyślał o młodości, a tutaj tymczasem zbliżył się czterdziesty rok życia. Bardzo był przepracowany [...] i poczuł się tak źle, że zwrócił się o poradę do lekarza. [...]

– Wiktorku – powiedział (doktor do wszystkich mówił „ty”) – nie ma co gadać, jak dawno pan tu pracuje?

– Trzy lata.

– Nie ma co gadać. Wyjeżdża pan na trzy tygodnie. [...] Nie ma pan gdzie rodziny czy znajomych na wsi? Niech pan wyjeżdża.

Tym sposobem znalazł się w podróży. [...]Zaczął liczyć. To dziś piętnaście lat. Ani się obejrzał.

Fela, Julcia, Jola. Co się z nimi stało? Mimo woli przyspieszył kroku, aby stanąć prędzej na górcie, ale zagajnik wyrósł, nie miał już stamtąd tego co przedtem widoku. O wujostwu wiedział, że są, że mieszkają, że żyją, choć rzadkie, ale miewał o nich wiadomości. Ale o tamtym domu nic. Rozmijali się jakoś dotąd – a o to w świecie łatwo. I że też on tak o tym zapomniał, nie napisał, nie zapytał! Znowu zaczął liczyć w pamięci, co mu szło niesprawnie. Kroki mimo woli się zwalniały. One przecie już stare, powychodziły pewnie za mąż. Oczywiście, Julcia miała wtedy lat dwadzieścia czy dwadzieścia jeden. Kazia mało co była młodsza. A Jola? Też musi być teraz po trzydziestce.

Wyszedł z lasu. Tu zaraz był słup graniczny i figura świętego Nepomucena. Spojrzał w tamtym kierunku. Ileż to razy, zawsze przecie idąc czy jadąc do wujostwa, zbaczał, nakładał dwa kilometry, aby zejść do tego dworu. Nazywał się zabawnie – Wilko; tak się nazywał folwark z dworem, wsi żadnej nie było. Zachodził tam, a nawet jedne wakacje spędził całkiem jako korepetytor Zosi. To było na rok przed wojną. O! To Zosia teraz pewnie jest dorosłą panną. [...]

Okrągłym łukiem podjazdu Wiktor Ruben wszedł przez ganek, przez ganek przeszedł: w przedpokoju owionął go zapach tego domu. Było tak, jakby się weszło do bufetu w stołowym pokoju: pachniało suchą herbatą, metalem – jak z puszki – trochę, sosnowym drzewem, trochę, ale odrobinę, grzybami. Staął i machinalnie powiesił na prawym haku teczkę, palto i kapelusz. Zobaczył tylko, że meble w przedpokoju były inne, ale nie myślał nad tym, bo w głębi za przedpokojem słysząc było głośne rozmowy. Dużo kobiet mówiło razem, krzyczały także dzieci. Głosy były tak łudząco podobne do tych, jakie słychniał tu dawniej, że przekonany był, iż za chwilę zjawi się w progu malutka Tunia i zawoła: „Pan Wiktor przyjechał!”

I rzeczywiście, ktoś odsunął krzesło ze śmiechem, wstał i wpadł do przedpokoju. Wiktor zobaczył w progu młodą i bardzo ładną osobę w jasnej sukni. Stała nieruchomo i popatrzyła na niego pytająco [...].

– Jezus Maria! Pan Wiktor przyjechał!

Pociągnęła go za rękę w głąb, do sąsiedniego pokoju, gdzie paliła się już lampa, mimo że na dworze było jasno. Tam otoczyło go mnóstwo kobiecych ramion, nagich i ciepłych, ktoś go nawet pocałował. [...] Zmieszany, oglądał się po obecnych, poruszenie ogólne powiększały jeszcze dzieci, chłopczyk i dziewczynka,

skaczące dookoła niego, bezmyślnie się cieszące, bo przecież nie wiedziały, o co chodzi.

Tymczasem Julcia powoli objaśniała:

– Bo trzeba ci wiedzieć, że w Wilku stałeś się legendą. Mówi się zawsze, żeby to Wiktor był, toby naprawił; żeby Wiktor był, toby to, toby owo... Jeszcze niedawno mówiłam do Joli, że za czasów Wiktora to by się nie zdarzyło.

Oszołomiony Ruben odzyskiwał dobry humor:

– Wiesz, że zupełnie się tego nie spodziewałem. No, widzicie, tak się tworzy historia, ja, który byłem przekonany, że moja osoba przeszła przez Wilko jak cień. I dlatego nie starałem się przypomnieć, myślałem, że nikt tu o mnie nie pamięta.

Jarosław Iwaszkiewicz, *Panny z Wilka*, Warszawa 1984.

Polecenie 2

Wyjaśnij, czym zostały sprowokowane słowa Wiktora: „No, widzicie, tak się tworzy historia”.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż przykłady działań Wiktora, które miały doprowadzić do przewyciężenia przez niego upływu czasu.

☐ Pocałowanie Tuni.

☐ Wyjazd z Wilka.

☐ Rozmyślania o przedwojennych latach.

☐ Przejazdźka z Julcią.

☐ Odwiedziny grobu Feli.

Ćwiczenie 2

Odtwórz w formie mapy myśli pierwsze wrażenia i myśli towarzyszące bohaterowi, który po latach powraca do dworu w Wilku.

Ćwiczenie 3

Sparafrazuj zdanie Ryszarda Przybylskiego „Pobyt w Wilku zamienił życie Rubena w proch czasu” tak, aby nie zawierało metafory.

Ćwiczenie 4

Na przykładzie wybranego wydarzenia z życia Wiktora Rubena wyjaśnij różnicę między przeszłością a jej mitem kreowanym w pamięci bohatera.

Wiktor przed wojną:

Wiktor po wojnie:

Przyczyna zmiany:

Ćwiczenie 5

Czy mit przeszłości jest dla Wiktora błogosławieństwem, czy przekleństwem?
Sformułuj swoje stanowisko w tej kwestii w postaci tezy i poprzyj ją dwoma argumentami zilustrowanymi odwołaniami do *Panien z Wilka*.

TEZA

Argument 1:

Przykład 1:

Argument 2:

Przykład 2:

Ćwiczenie 6

Połącz w pary poszczególne siostry i emocje oraz przeżycia, jakie łączyły z nimi Rubena przed laty.

Julcia	Pierwsze doświadczenia quasi-erotyczne
Kazia	Relacje uczennica-korepetytor
Fela	Rozmowy-etapy
Zosia	Doświadczenie nagości

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, jak upływ czasu oddziałwał na postrzeganie „panien z Wilka” przez Wiktora.

Tekst do ćw. 8

” Jarosław Iwaszkiewicz

Panny z Wilka

Ale Wiktor machnął ręką, jakby pełen zwątpienia, a potem wstał z kopca.

— No - powiedział - bo pociąg sobie pójdzie, a jutro już bym może stąd nie wyjechał. — Żartujesz - powiedziała Jola poważnie. — Naturalnie. Cóż ja bym tutaj między wami robił, zabłąkany z innej planety? Do widzenia - dodał i pocałował ją w rękę.

— I potem... co ja chciałem jeszcze powiedzieć? – dodał – a, tak, nie zaniebujcie tak grobu Feli. Potem odszedł nie oglądając się, zrazu drobnym i niepewnym krokiem. Jola wstała i rozłożywszy ręce patrzyła, jak odchodził. Wyteżała swój krótki wzrok, ale kontury odchodzącego mężczyzny zaczęły jej się zacierać w oczach. Strzepnęła więc białą suknię i zawróciła do domu, ale nie, obejrzała się jeszcze. Krok Wiktora, w miarę jak odchodził, stawał się mocniejszy i pewniejszy. Głowa wznosiła się do góry, a gdy wchodził na stację, machał już wesoło swoją teczką, myśląc o tym, co tam Janek w Stokroci przez te trzy tygodnie robił.

Źródło: Jarosław Iwaszkiewicz, *Panny z Wilka*, Warszawa 1984.

Ćwiczenie 8

Zaproponuj swoją interpretację zakończenia utworu. Do jakich refleksji o czasie skłania cię lektura opowiadania Iwaszkiewicza?

Dla nauczyciela

Autor: Maria Gniłka-Somerlik

Przedmiot: Język polski

Temat: Powroty do przeszłości. *Panny z Wilka* Jarosława Iwaszkiewicza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- porówna system wartości Wiktora Rubena jako młodego i dojrzałego mężczyzny;
- wyjaśni, na czym polega mityzacja przeszłości przez pamięć;
- oceni stosunek Wiktora Rubena do przeszłości.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- giełda pomysłów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przed lekcją nauczyciel poleca uczniom lekturę opowiadania *Panny z Wilka* Jarosława Iwaszkiewicza. Znajomość treści będzie niezbędna do przeprowadzenia lekcji.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel na początku lekcji – w ramach giełdy pomysłów – poleca uczniom wypisanie na małych karteczkach określeń, które tworzą często pary z wyrazem „powrót”, np. szczęśliwy powrót, niespodziewany powrót, tam i z powrotem,

powrót do własnego wnętrza itd. Następnie w grupach powtarzających się określić karteczki przyklejane są na tablicy. W następnym kroku nauczyciel informuje uczniów, że będą rozpracowywać te sformułowania w kontekście opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza *Panny z Wilka*. Prezentuje „Wprowadzenie” do lekcji, podaje jej cele i zapisuje temat.

Faza realizacyjna:

1. Fazę realizacyjną nauczyciel rozpoczyna od polecenia uczniom, by zapoznali się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie po zapoznaniu się tworzą notatkę podsumowującą informacje.
2. Nauczyciel sprawdza znajomość treści lektury, prosząc uczniów o wspólne wykonanie polecenia 1 w sekcji „Audiobook”: Na podstawie przytoczonego fragmentu i całości opowiadania zbierz i zanotuj informacje na temat życia Wiktora Rubena. Uwzględnij informacje na temat charakteru bohatera, jego młodości, pracy zawodowej. Następnie uczniowie indywidualnie wyjaśniają, czym zostały sprowokowane słowa Wiktora: No, widzicie, tak się tworzy historia.
3. Nauczyciel prosi uczniów, by streścili powody zewnętrzne, obiektywne, dla których Wiktor Ruben powraca do Wilka. Po wypowiedzi uczniów, nauczyciel prosi ich, by podali powody, które mogą być ukryte. Podział ten uczniowie zapisują w formie tabeli. W następnym kroku nauczyciel poleca uczniom wykonanie ćwiczeń w dwóch grupach:
Grupa I: 1, 2 7.
Grupa II: 3, 4, 5, 6.
Po skończonej pracy w grupach, przedstawiciele każdej z nich przedstawiają na forum klasowym sformułowane odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. W fazie podsumowującej cały zespół klasowy wykonuje ostatnie ćwiczenie w sekcji „Sprawdź się”, w którym parafrazuje zdanie Ryszarda Przybylskiego: „*Pobyty w Wilku zamieniły życie Rubena w proch czasu*” tak, aby nie zawierało metafor.

2. Na zakończenie uczniowie wykonują zadanie: Jak utwór literacki może obrazować upływ czasu? Omów to zagadnienie na przykładach wybranych tekstów.

Praca domowa:

1. Przypomnij znane ci utwory pokazujące, jak przeszłość wpływa na losy bohaterów. Omów, na czym ten wpływ polega.

Materiały pomocnicze:

- Stanisław Burkot, *Kontemplacja i pasja życia – Jarosław Iwaszkiewicz*, [w:] *Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego. Sylwetki*, red. B. Faron, Warszawa 1974.
- Filip Żelichowski, *Sens egzystencji Wiktora z „Pani z Wilka” Jarosława Iwaszkiewicza*, „Sensus Historiae” 2008, t. 3.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać multimedium „Prezentacja multimedialna” do podsumowania lekcji.